

Beugratások felhasználása az óvodában

A cím bizonyos fokig maga is beugratás: azt a képzetet idézi fel, hogy kellemetlenséget akarunk szerezni valakinek, de itt eszünkbe sem jut azt javasolni, hogy a kicsiket kellemetlen helyzetbe hozzuk, aztán kinevessük. A beugratás mindössze annyit jelent, hogy egy gyerek nem ismeri a játékot, a többi igen: csak addig érdekes játszani, amíg valaki nem tudja, miről van szó. Persze van köztük olyan, aminek a vége kárörvendés, kinevetés, de itt nem olyanokat javaslunk. Olyan játékokat válogattunk össze, amelyek a kicsiket arra figyelmeztetik, hogy nem mindig az történik, amit várnak, s hogy legyenek figyelmesek, készüljenek föl váratlan helyzetekre.

A beugratásoknak két fajtája van: az egyik a szóbeli, a másik a tevékenységbeli beugratások csoportja.

Szóbeli beugratások

Idegen hangzású beszéd

Ezeket a szövegeket olyan valakinek mondják, aki nem tudja, miről van szó. Úgy tűnik, mintha idegen nyelven volnának, mert a magyar szöveget úgy mondják, hogy a hangzók hosszúságát-rövidségét megváltoztatják, az á-kat is röviden mondják, a szavakat összevonják, a hangsúlyokat összevissza teszik (a lényeg, hogy ne az első szótagon legyen), az r-eket raccsolva ejthetik, ahogy a franciák. Ezeket a szövegeket csak addig mondják, amíg a másik nem ismeri az értelmét. Kimondani nem nehéz, itt a beugratás a lényeg, hogy a másik azt higgye, idegen nyelvű szövegről van szó. Kezdetben mondhatja az óvónő a gyerekeknek, s amikor kérdezi, hogy mit mondott, a gyerekek persze nem tudják, akkor mondja a megfejtést. Nagy nevetés lehet, s a kicsik buzgón tanulják, hogy meglephessék a szüleiket. Több ilyen is ismert erdélyi közlésekből, a megfejtések a szöveg mögött zárójelben szerepelnek.

Libatonátusz. (Liba tón [=tavon] átusz[ik].)

Mezőcsávás (Maros-Torda)

Veress Ilona: Mezőcsávási gyermekfolklór

Bukarest – Kolozsvár, 2002. 612.

Ágingislogis, Kanturisásis. (Ág ing is, lóg is, Kan túr is, ás is.)

Mezőcsávás (Maros-Torda)

Veress Ilona: Mezőcsávási gyermekfolklór

Bukarest – Kolozsvár, 2002. 610.

Papülapadon, Lábárolaszörlekpott, Demárnő.

(Pap ül a padon, Lábáról a ször lekpott, De már nő.)

Tatráng (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások

Bukarest, 1984. 397.

Beugratós szöveg 1.

Itt a felelgetés adja a játék magját. Aki nem ismeri a játékot, annak azt mondják, minden mondat után ismétlje: „Én is”. A végén ebből származik a beugratás.

Elmentünk az erdőre.

Én is.

Vályút csináltunk.

Én is.

Moslékot tettünk bele.

Én is.

A malacok ettek belőle.

Én is.

Apáca (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások

Bukarest, 1984. 531a.

(Igazán? Egészségedre!)

Beugratós szöveg 2.

Itt azt kell ismételtetni minden mondat után: „Én és a nagyapám”. Ezt a nagyobbakkal érdemes játszani, a kicsik nem biztos, hogy rögtön rájönnek, mit mondtak.

Elmentünk Budapestre.

Én és a nagyapám.

Láttunk egy akasztófát.

Én és a nagyapám.

Rajta volt.

Én és a nagyapám.

Mezőcsávás (Maros-Torda)

Veress Ilona: Mezőcsávási gyermekfolklór

Bukarest – Kolozsvár, 2002. 1556.

(Ajjaj!)

Beugratós mese

Ha az óvónőt, szülőt a gyerekek meséért nyaggatják, jó szolgálatot tehet a beugratós mese, aminek több fajtája van.

Az egyik, amelyben a mese el is kezdődik, és egy pontján megjelenik egy frázis. Ez lehet a „folyton mondja” vagy más hasonló tartalmú szöveg, akár kérdés formájában is. Attól kezdve mindig újra kezdődik a mese.

Volt egyszer, hol nem volt,

Nagyon-nagyon messze volt

Egy öreg-öreg drótostót.

Foltozott, drótozott,

Folyton morfondírozott:

Volt egyszer, hol nem volt,

Nagyon-nagyon messze volt...

Mezőcsávás (Maros-Torda)

Veress Ilona: Mezőcsávási gyermekfolklór

Bukarest – Kolozsvár, 2002. 657.

A másik fajta beugratós mese elején megjelenik egy kérdés, s az arra adott válasz mindig helytelen: a „mesemondó” mindig helyteleníti, a válaszadó pedig addig próbálgat jól válaszolni, amíg rá nem jön, hogy őt ugratják.

Elmondjam-e a Kakas Lázár beszédit? – El.
Nem úgy mondják „el”. – Hát hogy mondják?
Nem úgy mondják „hát hogy mondják”. – Hát?
Nem úgy mondják „hát”. – Hát hogy?
Nem úgy mondják „hát hogy”. ...

Krizba (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások
Bukarest, 1984. 246.

Mindezek után persze a kicsit érdeemes kiengesztelni egy „valódi” mesével, de ezekkel ő is elhencegphet otthon, hogy már ő is tud mesét mondani...

Beugratós számolás

Itt látszólag számolni, kell, ami az óvodában még kissé korai, de játszhatunk számtanórát a kicsikkel, aminek a végén kiderül, hogy nem is kell számolni, az egész csak beugratás.

Egy ember ment Piripócsra,
Találkozott még hárommal,
A háromnak három zsákja,
Három zsákba' három macska,
Hányan mentek Piripócsra?
(Egy, mert a többivel csak találkozott.)

Krizba (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások
Bukarest, 1984. 940.

Apám anyjának, nekem nagyanyámnak
hány szeme van?
(Kettő, mert apám anyja az én nagyanyám.)

Csernátfalu (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások
Bukarest, 1984. 935.

Egy szobának a négy sarkában ül egy-egy macska.
Mindegyikkel szemben van egy macska.
Minden macska farkán ül egy macska.
Hány macska van a szobában?

(Négy, mert mind a négy egymással szemben ül, és mindegyik a saját farkán.)

Hosszúfalu (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások
Bukarest, 1984. 943.

A következőt akkor érdemes játszani, ha a kicsik már tudnak egytől tízig számolni. Először megállapodhatunk abban, hogy hány ujjunk van, aztán sorra vesszük az ujjainkat:

Egyem, kettőm, hármam, négyem,
ötöm, hatom, hetem, hétem,
nyolcam, kilencem, hol van tízem?
Mezőfele (Maros-Torda)
Veress Ilona: Mezőcsávási gyermekfolklór
Bukarest – Kolozsvár, 2002. 113.

Valóban, hova lett?

Az óvónők (és az iskolások) kedvéért közöljük a következőt, mert ehhez már valóban tudni kell számolni. A kérdés:

Három török, három görög, három száz, hat pap,
Hányan vannak összesen?

Így leírva nemigen érthető, hol van itt a beugratás, a számolni tudók rövidebb-hosszabb idő után rávágják, hogy tizenöten. No igen, de tessék csak hangosan mondani! Rögtön kiderül, hogy a „három száz, hat pap” háromszázhat papnak is hallható, akkor pedig a helyes megoldás 312. A furfang az, hogy a kérdezett bármelyiket válaszolja, mindig rámondhatjuk, hogy dehogyis, a másik megoldás a helyes!

Átlátni a falon

További fajtája a beugratásoknak. Alapja, hogy szóban az „átlátni” és az „Á-t látni” egyformán hangzik. A kérdés s a válasz:

Elhiszed-e, hogy átlátok a falon? – Nem.
Én bizony át, mert a falra felrajzolok egy Á-t.
Sepsiszentgyörgy (Háromszék)
MTA BTK Zenetudományi Intézet
Leltári szám 56696

Malac farka

Azt mondja az egyik a másiknak:

Ki tudod-e mondani, hogy malac farka, „a” nélkül?

A másik próbálkozik: mlc frk, vagy valami más magánhangzóval „a” helyett. Egyik sem jó. A megoldás:

Sertés segge függőnye.
Szék (Szolnok-Doboka)
MTA BTK Zenetudományi Intézet
AP 12941 e számú hangfelvétel

Tevékenységbeli beugratások.

Kutyatejcssepp átütése kézfejen

Ez a játék a bűvészmutatványok felé közelít, de nem igazán bonyolult. Az egyik játészó egy csepp kutyaetejét tesz a kézfejére, majd a játékot nem ismerőhöz fordulva leszakít egy másik szálát a gyermekláncfűből (kutyaetéből), és azt mondja, a csepp át fog ütni a tenyerén. Rácsöppenti, és a másiknak megmutatja, hogy a keze fején is van egy csepp, az meg azt hiszi, átütött a kezén. Ha megtudja, hogyan történt, ő is tud bűvészkedni.

Gyermekláncfű-lámpás

A játékot nem ismerőnek azt mondják, hogy meg kell keresni egy eldugott tárgyat. Fognak egy gyermekláncfű-virágot, amelyik már kifehéredett, gömbölyű, az a lámpa: óvatosan hordozzák, „világítanak” vele a másiknak. Amikor megfelelő helyzetbe jutnak, szembefújják vele a bóbítáját. Az a jó, ha a kárvalott nem zokogva és sértődötten vonul el, hanem maga is kacag egyet. Aztán ő is kereshet valakit, aki nem ismeri a játékot.

Papír két felére állás

A játék ismerője a játékot nem ismerőnek mondja, hogy ráállnak egy papír két felére, és a másik nem tudja őt megfogni. Az nem érti, miért ne tudná. Mondja a feltételezéseket: biztosan túl nagy lesz a papír. Nem, nem, rendes újságlapot terítenek le. Biztosan háttal kell állni egymásnak. Nem, nem, szembefordulnak. Biztosan lefogja a kezét a másik. Nem, nem, ő nem nyúl hozzá. Biztosan nem egyszerre állnak oda. Nem, nem, egyszerre állnak a papír két felén. Amikor már el sem tudja képzelni, miért ne tudná megfogni a másikat, kijelenti, hogy nem hiszi el.

Akkor a játék ismerője fogja a papírt, és becsúsztatja az ajtó alá. Egyik fele az ajtó egyik oldalán van, a másik fele a másik oldalán. Az ajtót becsukják, és a másik gyerek azért nem tudja őt megfogni, mert közöttük van az ajtó...

Tojás összetörése kerékkel

A játékot nem ismerőnek azt mondják, nem tud összetörni egy tojást kerékkel. Nem is sejti, miért ne tudna, erősködik, hogy bizony tud. Akkor a tojást a sarokba teszik, s ott bizony nem tudja kerékkel összetörni.

Szalmaszál átugrása

Itt azt erősítgetik a játékot nem ismerőnek, hogy nem tud átugrani egy szalmaszálat. Ő nem érti a dolgot, hiszen persze, hogy át tudja ugrani. Akkor a szalmaszálat a fal tövébe vagy kerítés mellé teszik, s bizony nem tudja átugrani.

Letérdepeltetés

Azt mondja egyik a másiknak:

Térdelj le előttem, kígyót, békát teremtek elődbe.

A másik letérdel, az első mondja:

Kígyót, békát nem tudtam teremteni,
de egy nagy szamarat le tudtam térdepeltetni.

Pürkerec (Brassó)

Seres András: Barcasági magyar népköltészet és népszokások
Bukarest, 1984. 534.

Beállítás a körbe

Az egyik azt mondja, hogy ha a másik rajzol egy kört, ő fog benne állni hamarabb, még akkor is, ha kimegy az ajtón, amíg a kör elkészül. A másik nem hiszi. Az egyik kimegy az ajtón, a másik megrajzolja a kört, beleáll, és szól, hogy készen van. A gyerek jön be kintről mezítláb, áll bele a körbe, s mondja: látod, én hamarabb állok a körben, mert te nem a körben állsz, hanem a cipődben.

Cigány – király

A szülő, nagyszülő, óvónéni mondja a kicsinek:

Én vagyok a cigány, te vagy a király.
S meglátod, a király meg fog hajolni a cigány előtt.
Esztelnek (Háromszék)
Gazda Klára: Gyermekvilág Esztelneken
Bukarest, 1980. 54.

A kicsi tagadja, hogy ő nem fog. Akkor a felnőtt megböki ujjával a hasát, erre aztán bizony meghajol!